

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA VÝTVARVÉ VÝCHOVY

STÍNOVÉ SOCHY
SHADOW SCULPTURES

Bakalářská práce

ALEX COUFAL

Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání

Výtvarná tvorba se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: Akad. mal. Mária Danielová

OLMOUC 2013

Tento text je písemným doprovodem praktické diplomové práce.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a použil jsem přitom jen uvedené prameny a literaturu.

V Olomouci dne .....

Alex Coufal

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucí mé bakalářské práce Akad. mal. Márii Danielové za poskytnutí odborných rad, věcné připomínky, ochotu a vstřícný přístup během zpracování této práce. Dále bych chtěl poděkovat Janě Císlarové za jazykové korektury, trpělivost a podporu.

Obsah

I.	Úvod	5
II.	Stínové divadlo	7
	i. Čína	7
	ii. Dynastie Ming	7
	iii. Indonésie	8
	iv. Turecko	10
	v. Francie	10
III.	Stínové sochy	11
	i. Tim Noble & Sue Webster	12
	ii. Larry Kagan	14
	iii. John V. Muntean	16
	iv. Fred Eerdekens	18
	v. Kumi Yamashita	20
	vi. Rashad Alakbarov	22
IV.	Alexander Calder	24
V.	Autoportrét	26
VI.	Objekt	27
VII.	Praktická část	28
VIII.	Závěr	32
IX.	Resumé	33
X.	Použité zdroje	34
XI.	Zdroje obrazové přílohy	36

I. Úvod

„**Sókratés:** Představ si lidi v podzemním příbytku podobném jeskyni, která má k světlu otevřený dlouhý vchod podél celé jeskyně. V této jeskyni žijí lidé od dětství spoutaní na nobou a na krku, takže zůstávají stále na tomtéž místě a vidí jen rovně před sebe, protože pouta jim brání otáčet hlavou. Vysoko a daleko vzadu za nimi hoří oheň. Uprostřed mezi obněm a spoutanými vězni vede vzhůru cesta, podél níž je postavena nízká zeď na způsob zábradlí, jaké mají před sebou loutkáři a nad níž dělají své kousky. Podél této zídky chodí lidé a nosí všelijaké nářadí, které přechází nad zídkou, podoby lidí a zvířat z kamene a dřeva.

Glaukón: Předvádíš podivný obraz a podivné vězňe.

Sókratés: Podobají se nám. Myslíš, že by takoví vězni mohli vidět sami ze sebe a ze svých druhů něco jiného než stíny vrhané obněm na protější stranu jeskyně?

Glaukón: Jak by mohli vědět, když jsou celý život nuceni držet hlavu nehybně?

Sókratés: Tito vězni by nemohli pokládat za pravdivé nic jiného než stíny oněch umělých věcí.

Glaukón: Nerybnutelně.

Sókratés: Kdyby jeden z nich byl zbaven pout a přinucen náhle vstát, otočit šiji, jít a podívat se nahoru do světla, mohl by to udělat jen s bolestí a pro oslepující lesk by nebyl schopen dívat se na předměty, jejichž stíny předtím viděl. Co by podle tebe řekl, kdyby mu někdo tvrdil, že tehdy viděl pouze přeludy? Nemyslíš, že by byl zmatený a domníval by se, že předměty tehdy viděné jsou pravdivější než ty, které mu ukazují teď?

Glaukón: Mnohem pravdivější.

Sókratés: A kdyby ho někdo odtud násilím vlekl skrz drsný a strmý vchod a nepustil by ho, dokud by ho nevytáhl na sluneční světlo, nepocíťoval by bolestně toto násilí a nevzpíral by se, a kdyby přišel na světlo, mohly by snad jeho oči plné sluneční záře vidět něco z tobo, co mu nyní uvádí jako pravdivé?

Glaukón: Ne, alespoň ne hned.

Sókratés: Myslím, že by si musel na to zvyknout, kdyby chtěl vidět věci tam nahoře. Nejdříve by asi nejsnáze poznal stíny, potom samotné předměty. Dále by potom nebeská tělesa i samotnou oblohu snáze pozoroval v noci, dívaje se na světlo hvězd a měsíce. Nakonec by se myslím mohl dívat na slunce samo o sobě na jeho vlastním místě a mohl by též pozorovat, jaké je.¹

[Platon]

1 FÜRST, Maria. Filozofie. 1. vyd. Praha : Fortuna, 1994. 171 s. ISBN 80-71681-61-X. Dostupné z [www: http://literatura.kvalitne.cz/jeskyne.htm](http://literatura.kvalitne.cz/jeskyne.htm).

Platonovo podobenství o jeskyni nám každému ukazuje něco jiného. Každý z nás v něm může vidět jiné souvislosti, záleží jen na osobní zkušenosti a víře. Já v tomto textu vidím připodobnění k rodině a výchově. Ne vše, co nás naše rodina naučí a jak nás vychovává, je správné. My jen slepě kráčíme ve stejných stopách, dokud nás někdo, nebo my sami, nepřinutí náš přístup změnit. Jsme takto spoutáni tím, co nás rodiče v dětství naučili a co nám ukázali. Postupně musíme zjistit a uvědomit si, která pouta je potřeba shodit. Abychom se změnili, musíme vytrvat. Změna není snadná. Často máme potřebu se vrátit zpět, k tomu co známe a co nám není nepříjemné. Vracíme se do naší zóny pohodlí. V této zóně nás ale žádné zlepšení nečeká, proto je třeba se z ní vymanit, abychom mohli zpětně vidět, jak „slepi“ jsme byli. Tímto procesem získáváme nové zkušenosti a měníme se.

Podobenství o jeskyni si vykládám také jako zobrazení světa. Ten svět, který vězni vidí na stěně, je světem naším. Věříme pouze tomu, co vidíme. Obyčejný černobílý svět, který je plochý. A tento svět je obklopen zářivým až oslepujícím světem, světem prostorové jeskyně osvětlené ohněm. Z této jeskyně vede další cesta do ještě jasnějšího a úžasnějšího světa. Vězeň však musí postupovat pomalu, aby si jeho oči zvykly, aby si i on zvykl. Až se nakonec bude moci podívat na slunce samotné. Tuto cestu z jeskyně chápu jako cestu poznání a řekněme i osvícení.

Proto jsem si také vybral téma stínových soch. Je to pro mne nová zkušenost a znalost. Jak práce s materiály, tak celková konstrukce. Je to práce na několika úrovních, výsledkem totiž není pouze objekt jako takový, ale i jeho vržený stín. Dochází ke spojení světla, objektu a stínu.

Ve své bakalářské práci se chci věnovat fenoménu stínových soch. V první části práce bych se chtěl věnovat původní inspiraci, kterou vidím ve stínovém divadle, které je zde už od pradávna v různých formách. Proto bych se rád stručně věnoval jeho historickému vývoji, nejdůležitějším oblastem výskytu, zbůsobům her a výrobou loutek. V další části se budu věnovat současným světovým umělcům a jejich tvorbě stínových soch. Zaměřím se zejména na zdroje jejich inspirace, pracovní postupy a používané materiály. Ve třetím oddíle se budu věnovat praktické části své práce. Půjde o vytvoření sochy-objektu na základě studia ostatních umělců zabývajících se tímto fenoménem. Na základě Platonova podobenství o jeskyni a toho, jak jej chápu, jsem se rozhodl, že vytvořím svůj sochařský autoportrét. Práci na soše-objektu beru jako formu meditace spojenou s introspekci. V těchto meditacích chci odhalit jedno z „pout“, která považuji pro mne za škodlivá a snad si pomoci k jejich sejmutí.

II. Stínové divadlo

Stínové divadlo, nebo také stínohra, je starověký způsob vyprávění příběhů a zábavy. Původ není úplně jasný. Může pocházet z Egypta, ale také z Asie. Tento druh divadla používá ploché figury (loutky) většinou vyobrazené z profilu. Hra s těmito loutkami probíhá mezi zdrojem světla a průsvitným plátnem. Diváci nejčastěji sedí na druhé straně plátne a pozorují pouze stíny, které jsou na něj promítané. Loutky jsou detailně vyřezávané a barevné, díky své velice malé tloušťce někdy i průsvitné. Součástí vystoupení stínových divadel bývá i malá skupina hudebníků hrajících na různé nástroje a zpěváci. Stínohra má dlouhou tradici v Asijských zemích, zejména v Indonésii, Malajsii, Číně a Indii, ale můžeme se s ní také setkat v Turecku a Francii.

i. Čína

Stínové divadlo patří v Číně mezi tradiční lidová umění. Jeho počátky jsou kladeny do doby dynastie Han, kdy si Císař Han Wudi nechal vyhotovit loutku v životní velikosti. Loutka byla vyrobena z oslí kůže a vytvarována podle jedné z jeho zesnulých konkubín. Tato loutka se skládala z dvou set pohyblivých částí a malovaného oblečení. Byla přivedena zpátky k životu pomocí olejové lampy. Nejčastějšími náměty čínských vyprávěčů byly válečné výpravy a náboženská vyprávění (Budhistická).

Velmi oblíbeným se stalo stínové divadlo za dynastie Song a během dynastie Ming. V této době bylo jen v samotném Pekingu kolem padesáti hereckých společností. Ve 13. století pak měli mongolští vojáci tato představení jako způsob relaxace. Mongolové rozšiřovali tento druh divadla i na dobytých územích, například v Persii nebo Turecku.

ii. Dynastie Ming

Čínské stínové divadlo dosáhlo svého vrcholu v dynastii Ming. Zvláštností tohoto období je, že figury jsou vyráběny z kůže tmavých býků. Tato kůže, když je prosvícena, má tmavomodrý odstín. Z kůže je vyřezán tvar loutky a poté je tento výřez ryje a barví vodovými barvami. Na konci tohoto procesu se kůže musí vyžehlit.

iii. Indonésie

Indonésané používají pro označení stínového divadla slovo wayang, které v javánštině znamená vržený stín. Pod tímto názvem se ukrývá mnoho podob indonéského divadla, hrané i stínové. Nejznámější jsou wayang purwa a wayang golek. Nejčastěji se hrají hry vycházející z místních legend a z Rámájany.

Wayang purwa je nejstarší formou stínového divadla. První doložené zmínky pocházejí z první poloviny 10. století. Tento druh stínového divadla je dodnes považován za téměř posvátný druh divadla. Díky své cenosti byl wayang purwa zařazen v roce 2003 mezi památky UNESCO jako mistrovské dílo ústního a nehmotného dědictví lidstva.

obr. 1. Loutka

Loutky u wayang purwa se vyrábí z buvolí kůže, ale zvířata nemí být zabita a musí zemřít přirozenou smrtí. Kůže se vyřezávají a poté se jemně perforují a barví. Vodicí hůlky jsou vyrobené z rohoviny buvolů (čempurity). Pro tvorbu těchto loutek existují přísná pravidla, například tvorba obličeje musí probíhat v přesném pořadí. Nejdříve vzniká nos, poté ústa a nakonec je uděláno oko, jedině pak může loutka ožít. Figury loutek se pohybují

ve velikosti od 40 cm do jednoho metru. Výška figur odráží povahy hrdinů, čím je loutka vyšší, tím je charakter fyzicky silnější. Důležité jsou také tvary obličejových rysů a poloha hlavy, například ušlechtilé charaktery mají hlavu skloněnou k zemi. Zajímavostí je, že v našem kulturním prostředí by byl sklon hlavy opačný.

Představení řídí Dalang (obr. 2.). Je zároveň hercem, vypravěčem, režisérem a někdy i zpěvákem v jedné osobě. Tato funkce je dědičná. Dalang má sebou i orchestr a zpěvačky. Sedí za plátnem, na které se promítají stíny, nad hlavou má zavěšenou olejovou lampu a před sebou nachystané loutky. Loutky musí být seřazeny podle velikosti a ‚zlé‘ charaktery se musí nacházet vlevo a ty ‚hodné‘ vpravo. Za celé představení se vystřídá přibližně čtyřicet až šedesát loutek. Dříve bývalo zvykem, že ženy seděly na druhé straně plátna a sledovaly představení a muži seděli na verandě z druhé strany a viděli na Dalanga. Dnes se na představení dívají obě pohlaví společně, pokud ovšem má někdo zájem vidět představení z druhé strany, je pro to připravena speciální místnost. Tradiční představení trvají zpravidla od devíti hodin večer do šesti hodin ráno.

obr. 2. Dalang

iv. Turecko

V Turecku se nejvíce rozšířilo stínové divadlo za Osmanské říše. Stínohra je pojmenovaná *Karagöz a Hacivat*. Jedná se o dva hlavní charaktery hry. Hacivat reprezentuje vzdělanou část populace a Karagöz nevzdělané, běžné lidi. Zápletky jsou jednoduché a pochopitelné i pro lidi neznalé turečtiny. Hry jsou nenáročné a plné pepných hlášek a oplzlostí, proto bylo toto divadlo určeno převážně pro muže.

Loutky jsou vyrobeny z velbloudí kůže, která je precizně opracována a poté barvena speciálními olejovými barvami. O představení se stará jeden člověk. Tento loutkař má na starost ovládání loutek i všechny hlasy ve hře. Někdy se stará i o zvukový doprovod s tamburínou.

V 19. století byla jména postav přizpůsobena řečtině. Karagöz se změnil na Karagi-ozis a Hacivat na Hadjivatis. Oba charaktery zastupují typické řecké povahové vlastnosti. Před příchodem televize byla tato představení velice populární. I přesto, že charaktery byly přizpůsobeny řeckým reáliím, příběhové zasazení zůstalo v dobách Osmanské říše. Představení je možné navštívit i dnes. Hry zůstaly určené výhradně pro dospělé publikum.

v. Francie

Do Francie se tento druh umění dostal v 18. století, kdy ho přivezli francouzští misionáři z Číny. Francouzi hry nazývali *ombres chinoises* (čínské stíny) dnes *ombres françaises* (francouzské stíny).

První představení uvedl loutkař François Dominique Séraphin. Na jeho představení chodila i francouzská královská společnost. Séraphin nezůstal jen u ručně ovládaných loutek, přešel k mechanickým a automatickým představením. Několik představení uspořádal francouzský malíř Henri Rivière. Dodnes je možné ve Francii navštívit představení stínového divadla, například v Le Théâtre des Ombres.

Ombres měli silný vliv na vývoj fantasmagorií, divadla, kde se pomocí upravené laterny magiky promítaly děsivé obrazy kostlivců, démonů, apod. Díky tomu, že laterna magika byla malá a mobilní, mohly tyto obrazy měnit svou velikost a hýbat se. V 18. století se divadlo fantasmagorií stalo populárním ve velké části Evropy, zejména pak v Anglii.

Dalším druhem stínového divadla je *stínografie*. Příběh je vyprávěn pomocí stínů, ale siluety stínů jsou vytvářeny převážně rukama. Performer může stát před i za promítacím plátnem.

III. Stínové sochy

Stínové sochy vznikají spojením dvou prvků, materiálního a imateriálního. Tedy spojením sochy nebo objektu a jeho vrženým stínem. Velký důraz je kladen na autora, jak zajímavou vymyslí konstrukci a instalaci. U tvorby někteří z umělců používají počítačový software k vytvoření modelu sochy. John V. Muntean je díky programové simulaci schopen vyřezat a vybrousit objekt, na který je možné nahlížet ze tří různých stran. Vzniká zde také možnost přesunout hlavní pozornost z fyzického díla na stín, možná je ale i kompletní symbióza, jak můžeme vidět v díle Larryho Kagana. V dnešním sochařství již nelze považovat za netradiční materiál téměř nic, a tak vznikají díla z různých materiálů, jako jsou odpadky a další. Mnohdy se můžeme setkat i s rituály při tvorbě těchto soch, například u tvůrčího dua Tim Noble & Sue Webster.

i. Tim Noble & Sue Webster

Tim Noble a Sue Webster jsou britští umělci, kteří spolu žijí a tvoří sochařské práce. Toto duo je přidruženo k umělecké skupině post-YBA (Young British Artists). Jejich tvorba se dá rozdělit na dva směry, které, jak oni tvrdí, nejsou tak rozdílné, na stínové práce a práce se světlem. Sue Webster do rozhovoru pro noviny řekla, že tyto dva směry nechávají jít bok po boku, že to jsou dvě strany jejich práce, které tak nějak odráží jejich dvě osobnosti.

Tim Noble a Sue Webster se potkali na umělecké škole a díky stejnému hudebnímu vkusu se spřátelili. Jejich sochy vznikají z hromad odpadků, vypreparovaných zvířat a starých kusů železa. Během práce pro umělce Gilbert & George experimentovali s asambláží osobních věcí a odpadků z domu a podařilo se jim vytvořit jejich první stínovou sochu *Miss Understood & Mr Meanor* (obr. 3.). Z odpadků jsou vymodelované jakési koule, které díky silnému světlu vrhají stíny siluet svých tvůrců. Jde o autoportrét, kde jsou jejich hlavy napíchnuté na kůlech. Socha byla zničena v roce 2004 při požáru skladiště.

obr. 3. Tim Noble and Sue Webster,
Miss Understood & Mr Meanor, 1997

obr. 4. Tim Noble and Sue Webster,
Dirty White Trash (with Gulls), 1998

Ve svém stylu tvorby pokračovali a vytvořili v roce 1998 další sochu *Dirty White Trash (with Gulls)* (obr. 4.). Jedná se o další autoportrét vytvořený z odpadků a zbytků věcí, které potřebovali k přežití po šest měsíců. Během těchto šesti měsíců sochu také tvořili. Stín vrhá hromada odpadků a vytváří siluetu Tima a Sue, jak sedí zády k sobě se skleničkou vína a cigaretou. Stín na čisté bílé stěně silně kontrastuje s hromadou odpadu, která stín vrhá.

Další práce vznikla v roce 2000, jako reakce na smrt otce Tima Nobla. K vytvoření této sochy, *British Wildlife* (obr. 5.), použil Noble otcovu sbírku vypreparovaných zvířat. Jde o asambláž čtyřiceti šesti ptáků, čtyřiceti savců a dvou vycpaných ryb. V soše je také použita celá labuť a vrána, kterou Tim choval jako dítě. Socha a její stín jsou dalším autoportrétem umělců, ukazuje umělce truchlící nad ztrátou.

obr. 5. Tim Noble and Sue Webster, *British Wildlife*, 2000

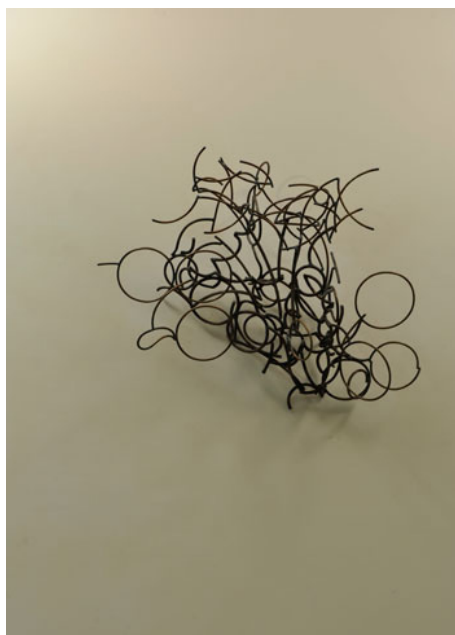

ii. Larry Kagan

Larry Kagan je dalším autorem, který tvoří stínové sochy. Narodil se v Německu, ale poté se přestěhoval do Izraele a následně do New Yorku. Je vystudovaným leteckým inženýrem a nyní dlouhodobě působí jako profesor umění v Rensselaerově polytechnickém institutu v New Yorku. Jeho tvorba je specifická tím, že ke své práci používá pouze kovový odpad, konkrétně dráty.

Několik let Larry Kagan zápasil s prezentací své tvorby, kdy jeho téměř ploché objekty vrhaly stín na zeď, který rušil celkový dojem. Tento problém nevyřešil, ale poddal se mu. Se svými objekty vykročil do prostoru a stín se stal nedílnou součástí jeho díla. Stín je pro Kagana nejdůležitější, drátová konstrukce slouží jako jakési 3D šifrování. Tímto způsobem vždy vytváří abstraktní objekt, který je pro pozorovatele záhadou, dokud na objekt nezasvítí světlo pod určitým úhlem. Samostatné dráty se spojí v linky a křivky a vytvoří výsledné dílo.

Ze začátku jeho tvorby jsou díla pouze lineární. Později se autor naučil docílit různých efektů ve vrženém stínu. Jak udělat stín sytější, jak jej zostrit nebo rozmazat a také jak docílit efektu, že stín vypadá jako nakreslený uhlem. Kagan tvoří svá díla tak, že si nejprve navrhne na skicák vzhled stínu sochy. Poté si tento návrh překreslí na zeď, kde si vytvoří závěsnou konstrukci. Vyrobí si základní závěs z kovových drátů, pak jen dráty přikládá, dle potřeby zkracuje a ohýbá. Objekt vždy pak sundá dolů a přivaří další drát, který upraví.

obr. 6. Larry Kagan,
Mosquito, 2007 (bez světla)

obr. 7. Larry Kagan,
Mosquito, 2007 (se světlem)

Larry Kagan se ve svých dílech zabývá dualitou světla/stínu a kresbou/objektem. Proto asi nazval svou kolekci děl *Object/Shadow* (Objekt/Stín). Také se zabývá vnímáním svých děl, pokouší se o to, aby lidé nevníjali ani tak kovovou konstrukci jako spíše stín samotný. Jeho práce jsou hravé a lehké. Tvorba částečně zasahuje do op-artu svým sklonem k iluzi, ale také se mírně dotýká pop-modernismu.

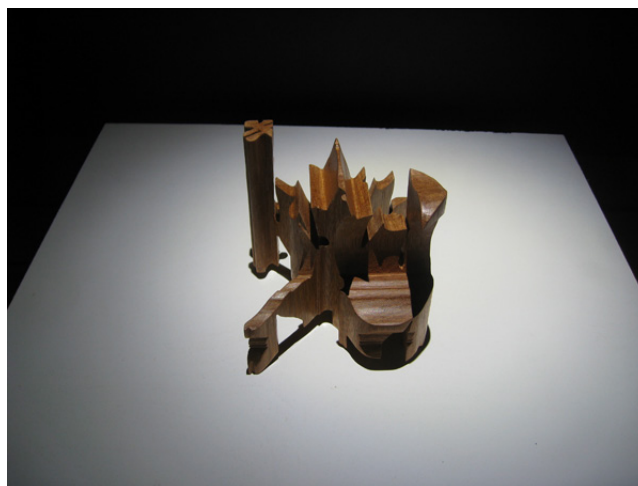

obr. 8. Larry Kagan, *Lucky Strike*, 2004

iii. John V. Muntean

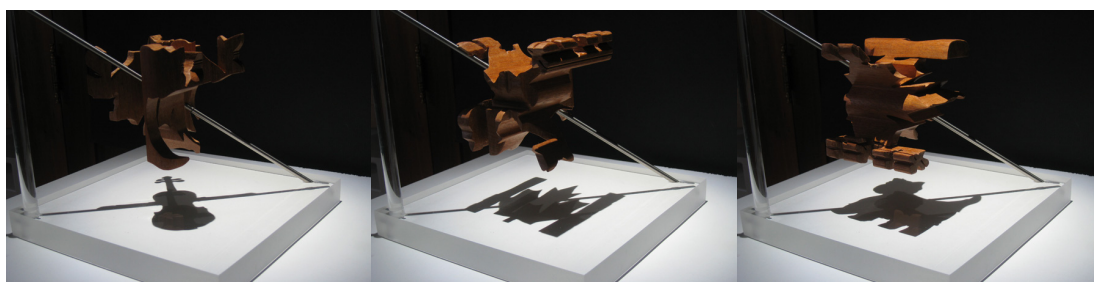
John V. Muntean žije blízko Chicaga v Illinois, USA. V současné době pracuje v Argonne National Laboratory v oblasti spektroskopie. Právě spektroskopie ho dovedla k tvorbě stínových soch-objektů.

Jeho první socha vznikla v roce 1986, když se pokoušel svým kolegům vysvětlit, jak funguje takzvaný „magický úhel“ ve spektroskopii. Sochu vytvořil jako učební pomůcku, protože jeho kolegové byli chemici a matematici nerozuměli. Měl vymodelovaný objekt, který byl protnutý v magickém úhlu (54 stupňů 44 minut) a každé otočení o 120° vrhalo stín jiného písmene. Objekt vrhal písmena X, Y, Z, písmena, která se používají při označení trojrozměrného prostoru.

obr. 9. John V. Muntean, *Violinist Canadian Westie*, 2011
(bez světla)

Jeho tvorba se samozřejmě od první sochy velmi změnila a stala se komplexnější. Nad návrhem zpravidla tráví dva až tři týdny. Vyřezání samotné sochy, trvá čtyři až šest týdnů větších, menší vyřezává dva až čtyři týdny. K osvětlení používá bodové světlo, konkrétně LED lampu s malým rozptylem. Návrh John Muntean vytváří na počítači, kde si vytvoří model daného objektu a zjistí tak, jestli je jeho návrh realizovatelný. Jak sám

obr. 10. John V. Muntean, *Violinist Canadian Westie*, 2011 (se světlem)

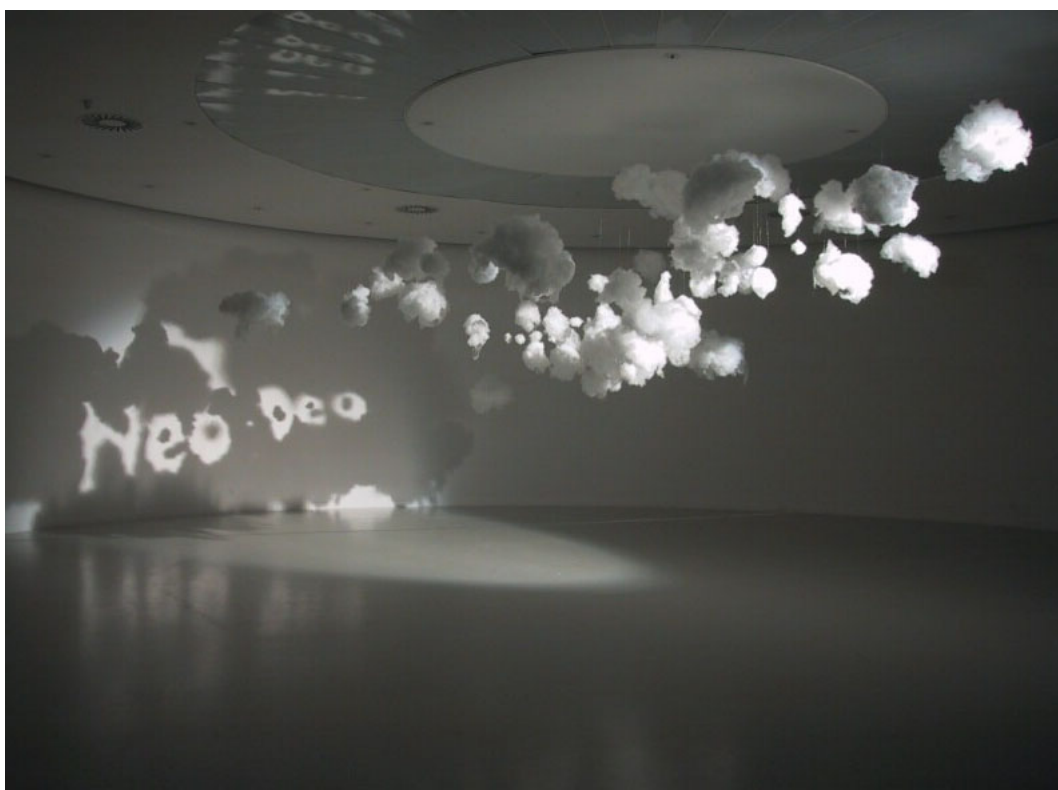

tvrdí, nikdy se to nepovede na první pokus. Konkrétně vytvoření sochy *Violinist Canadian Westie* (obr. 9., obr. 10.) mu zabralo šest měsíců. Většina jeho soch je dělaná ze dřeva, nejvíce používá mahagon a týk. K jeho autorské tvorbě patří také to, že broušení dělá ručně, a to francouzským, ručně vyrobeným pilníkem. Kromě toho, že je tento pilník velice ostrý, má taky, na rozdíl od mechanicky vyrobeného, nepravidelně rozmístěné výstupky, a tak lépe opracovává dřevo.

Tyto ručně vyrobené sochy autor prodává kolem 1 000 dolarů za kus. Proto se snaží najít způsob sériové výroby, aby mohl vyrobit více kusů některé z jeho soch. Sochy by pak byly levnější a dostupnější. Mohly by být vyrobeny z plastu, nerezové oceli, skla ale i z chirurgické oceli.

iv. Fred Eerdekens

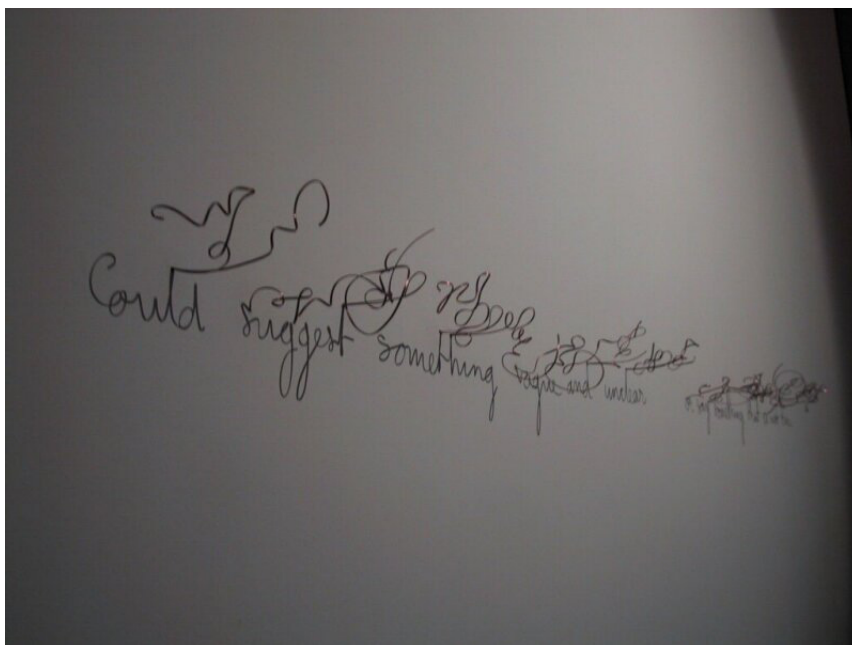
Fred Eerdekens je belgický umělec, který ve svých stínových sochách používá typografii. Jeho tvorba se vyznačuje tím, že jeho sochy tvoří krátká slovní spojení nebo věty. Někdy se jedná o formu poezie. Tato slova nebo krátké věty povětšinou korespondují i s materiálem, ze kterého jsou sochy vyrobeny. Jeho asi nejznámějším dílem je *Neo-deo* (obr. 11.). Jedná se o instalaci, u které jsou v místnosti u stropu zavěšené chomáče syntetické bavlny. Navozují v nás pocit, že se u stropu vznášejí oblaka. Přes tyto chomáče je promítáno světlo a instalace vytváří na stěně negativní (tj. stín) nápis „neo-deo“. Slovo „deo“ odkazuje na latinský původ slova bůh. A předpona „neo“ poukazuje na něco nového, ve smyslu staré versus vylepšené, nebo na něco co pominulo versus pokus o obnovení.

obr. 11. Fred Eerdekens, *Neo-deo*, 2002

Mezi další významné práce patří stínové sochy tvořené dráty. Dráty jsou různě pokroucené a přibité ke stěně. Bez světla nám tyto dráty nic neřeknou, až když jsou nasvětlené pod určitým úhlem, vznikají na stěnách různé nápisy a věty. (například díla *Could suggest something...* (obr. 12.), *minimum*, *My emotions escaped from language*).

V jiných dílech si autor doslova hraje se stíny. Na stěně vedle svíčky je malý kovový předmět, který od světla svíčky vrhá jeden stín. Postupně jak svíčka dohořívá, tak se při změně úhlu mění i stín, který získá jiný význam (dílo *ooobaaaah*). Fred Eerdekens používá mnoho různých materiálů pro svou tvorbu, mezi ty méně tradiční patří právě výše zmíněná syntetická bavlna, dále využívá například umělé stromky a krabice od cereálií.

obr. 12. Fred Eerdekens, *Could suggest something...*, 1999

v. Kumi Yamashita

Kumi Yamashita původně pochází z Japonska, do Ameriky přijela na výměnný studijní pobyt. Vystudovala zde uměleckou školu a již tady zůstala. Dnes žije a tvoří v New Yorku.

Tato umělkyně má na svém kontě řadu originálních uměleckých děl. Například sadu portrétů vytvořených třením tuhy o papír, pod kterým je prošlá kreditní karta daného člověka. Tyto reliéfní údaje z karty se promítnou na papír a jejich postupným vrstvením vzniká portrét. Další originální sada portrétů vznikla pomocí hřebíku a motáním provázku. Ovšem nejvíce se proslavila až svou tvorbou stínových soch.

Své stínové sochy tvoří především ze dřeva, kovů a papíru. V roce 2009 měla Kumi Yamashita výstavu v Novém Mexiku, výstava nesla název *Fragments* (obr. 13.). Na této výstavě autorka představila čtyřicet portrétů. Portréty byly vytvořeny z barevných čtverců papíru pokřivených tak, aby jejich stín tvořil profil člověka. Vyobrazení lidé jsou obyčejnými lidmi z Nového Mexika, se kterými se Kumi Yamashita setkala na cestách. Toto dílo je oslavou běžných lidí, kteří se nikdy nestanou historickými osobnostmi, ale jsou nedílnou, zajímavou a také velice různorodou součástí města, státu a země.

obr. 13. Kumi Yamashita, *Fragments*, 2009

V roce 2003 vytvořila autorka dílo *City View* (obr. 14). Socha je vytvořena souborem hliníkových číslic v různých velikostech a úhlech. Číslice jsou umístěné na stěně, jsou osvětleny jediným bodovým světlem a promítají stín ženy stojící u zábradlí.

Když se Kumi ptali, odkud se bere její inspirace, odpověděla, že nejdůležitější je, aby byla šťastná. Když je šťastná tak nápady přicházejí samy. Čím více se snaží něco vymyslet, tím méně úspěšná je. Nejlepší práce vznikají, když jí práce na nich baví. V okamžiku, kdy začne nad prací jen na chvíli přemýšlet, tak přestane pracovat, a jde se věnovat něčemu jinému.

obr. 14. Kumi Yamashita, *City View*, 2003

vi. Rashad Alakbarov

Rashad Alakbarov pochází z Ázerbájdžánu, kde vystudoval školu se zaměřením na dekorativní umění. V roce 2007 byl vybrán, aby prezentoval na 52. benátském bienále umění Ázerbájdžánu.

Jeho instalace stínového umění jsou převážně vytvořené z věcí běžné denní potřeby, odpadků apod. Mnohdy používá i několik zdrojů světla. Příkladem může být dílo *Looking at two cities from one point of view* (obr. 15.). jedno světlo vytváří siluetu východního města s mešitou a druhé světlo vrhá stín západního města s mrakodrapy. Toto dílo poukazuje na rozdíly mezi dvěma kulturami.

obr. 15. Rashad Alakbarov, *Looking at Two Cities From One Point of View*, 2002

Originálním autorským řešením je také obraz vytvořený z barevných průhledných letadélek *Fly to Baku* (2011) (obr. 16.). Přes barevná letadélka svítí světlo a na stěně vytváří barevný obraz pobřeží.

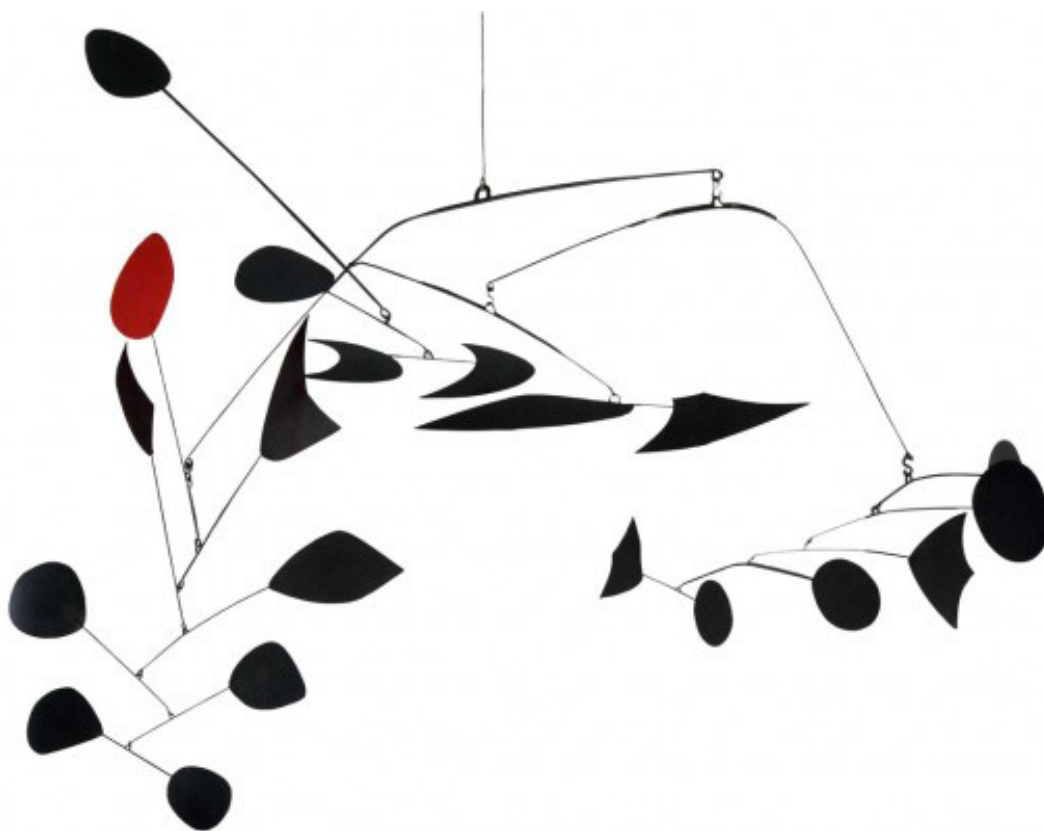

obr. 16. Rashad Alakbarov, *Fly to Baku*, 2011

IV. Alexander Calder

Alexander Calder byl americký umělec, který se proslavil zejména svými kinetickými sochami tzv. „mobily“. Jde o závěsné konstrukce vytvořené z drátů, které se pohybují pomocí proudění vzduchu v místnosti. Calder při tvorbě svých mobilů nikdy neležel, vždy dělal spoje pouze ohýbáním drátů.

Calder vystudoval strojní inženýrství a také v tomto oboru nějaký čas pracoval. V roce 1922 začal navštěvovat večerní školu kresby, kde ho ovlivnili tehdy současní umělci New Yorku, zejména John Sloan a George Luks. Když Calder odjel v roce 1926 do Paříže, začal vytvářet pro zábavu malé drátěné figurky. Jedná se o jedny z jeho prvních drátěných objektů. Z těchto figurek pak vznikl celý miniaturní mechanický cirkus *Cirque Calder*, s tímto cirkusem i vystupoval. Na svých představeních se seznámil například se španělským surrealistickým umělcem Joanem Miró. Tvorba Alexandra Caldera byla ovlivněna i malířem Pietem Mondrianem a to ve směru abstraktním. Po tomto seznámení začal Calder tvořit drátěné sochy různých geometrických tvarů, které pak Marcel Duchamp pojmenoval „mobily“ (obr. 17.).

obr. 17. Alexander Calder, *Rouge Triumphant*, 1963

Další tvorba, které se Calder věnoval, bylo monumentální sochařství. Jeho statické sochy pojmenoval Jean Arp „stability“. Nejprve začínal u malých soch, jakou je třeba *Rtuťová fontána*, která byla představena na Světové výstavě v roce 1937 v Paříži. Později začal tvořit díla větších rozměrů, například monumentální socha *Plameňák* (obr. 18.). Tato kovová socha vážící kolem 50 tun v rudé barvě zvané „Calderova červená“, stojí mezi kancelářskými budovami v Chicagu v Illinois, USA.

Calder zůstal věrný materiálu, ze kterého tvořil i při výrobě šperků. Převážně používal kov, ale i kousky keramiky, skla a dřeva. Šperků vytvořil přes 1 800 kusů, mnoho z nich rozdál svým známým a přátelům. Výjimečně používal pájku, snažil se své výrobky spojit pomocí oček vytvořených na drátcích.

obr. 18. Alexander Calder, *Plameňák*, 1974

V. Autoportrét

Autoportrét je dílo, na kterém autor zachycuje svou vlastní podobu. Je to zachycení jeho současného stavu, fyzického i psychického. Tvůrce autoportrétu se může, ale nemusí, snažit o objektivitu. V minulosti vznikaly tyto obrazy převážně jako ukázky autorových schopností a dobrého zvládnutí řemesla. Větší zájem o sebezobrazení se objevuje až v patnáctém století, patrně díky levnějším a dostupnějším zrcadlům. Později se v autoportrétech objevuje introspekce a fascinace vlastním vzhledem. Uvědomění si své vlastní pomíjivosti. Nejdříve vznikaly autoportréty pouze jako malířská díla, poté přišly autoportréty grafické a nakonec fotografické. Sochařské autoportréty nebyly tak rozšířené kvůli komplikaci se sebezobrazením, nedá se zde použít zrcadlo tak snadno jako u malby.

VI. Objekt

„Zatímco sochařství od pravěku sledovalo převážně figurální linii, tedy zobrazení lidské či zvířecí figury, a zároveň od starověku úzce souviselo s výzdobou architektury, přičemž se tato základní funkce doplňovaly a prolínaly, objekt vychází z tradice rituálních předmětů, které měly nezřídka abstraktní povahu a formu jednoduchých geometrických či abstraktních tvarů nebo naopak asambláží přírodních prvků.“²

Dnes se tento druh sochařství nespojuje s figurativními motivy, ale pozornost se zaměřuje na předmět samotný. Tento předmět nemusí být ani upravován, jak tomu je v případě ready-mades od Marcela Duchampa, který nám ukazuje, že i věci kolem nás, věci denní potřeby, mohou sloužit jako umělecká díla.

---

2 Objekt. *Artlist.cz* [online]. 2012 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: <http://www.artlist.cz/?id=118>

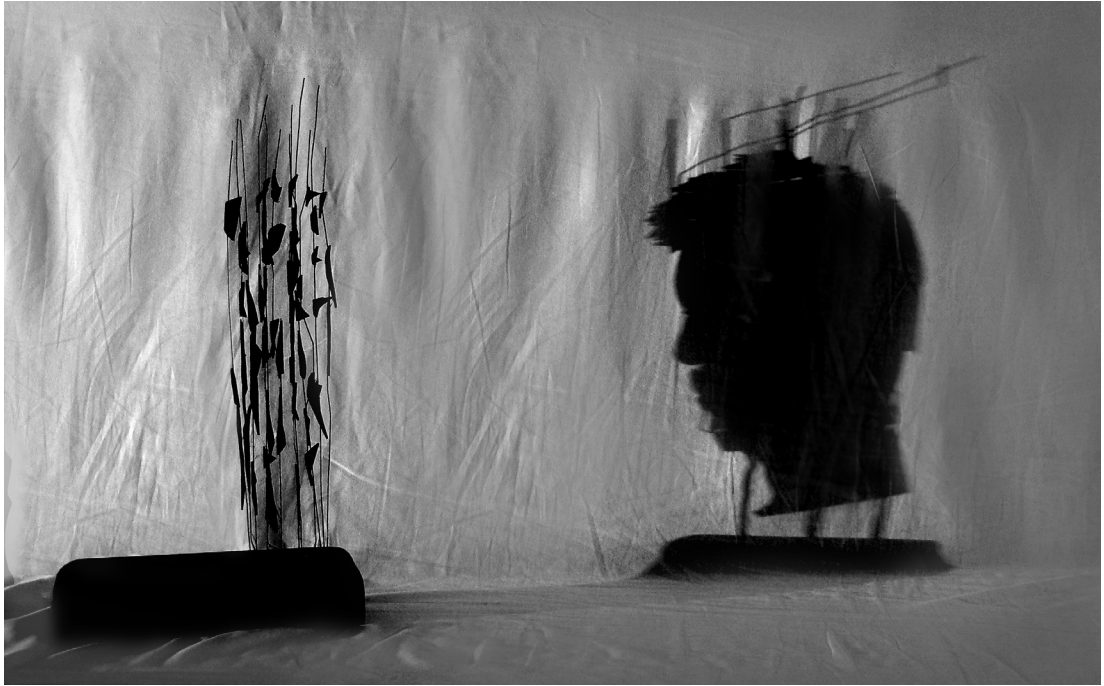
VII. Praktická část

Výsledkem mé práce je socha-objekt. Jedná se o můj autoportrét zkonstruovaný ze tří částí: světla, objektu a stínu. Objekt je sestaven z dřevěného podstavce, pozinkovaného drátu a pěnového papíru. Celá socha je zkompletována z věcí, které jsem našel doma a v mém okolí. Nejedná se přímo o odpadky, ale o věci odložené, již bez užitku. Těmto věcem jsem chtěl vdechnout nový účel.

Autoportrét jsem si zvolil proto, že jsem cítil potřebu pohlédnout na sebe a zjistit, jakým směrem bych se chtěl dál ubírat. Dostal jsem se na pomyslnou křižovatku, kde se musím rozhodnout. Zvolit si mezi pokračováním ve studiích, nebo prací. Proto jsem si zvolil tento styl práce, kde jsem se zabýval introspekci. Jak jsem psal výše ve svém výkladu Platonova podobenství o jeskyni, věřím, že pojednává o nás jako o nedokonalých bytostech, jejichž smyslem na tomto světě je sebezdokonalení. Sebezdokonalení, ve kterém musíme vytrvat a sundat si ta „pouta“, která máme a ta která jsme si nasadili sami. Ale abychom tato pouta našli a viděli je, musíme si uvědomit sebe a objektivně se prohlédnout. Zjistit, kde jsou naše slabé stránky.

Podstavec sochy je dřevěný, je to téměř neopracovaný kus z nábytku. Konkrétně se jedná o část postele, na které jsem strávil dětství. Z tohoto základu pak vychází drátěná konstrukce. Tato konstrukce, je parafrází na tištěné spoje. Tímto jsem chtěl odkázat na elektronický svět, svět počítačů, který je mi velice blízký. V tomto světě trávím mnohdy i spoustu hodin. Je to jedno z pout, které jsem objevil a přál bych se ho zbavit. Ten čas strávený na internetu nebo jen u počítače není vždy negativní, věnuji se digitální malbě a grafickému designu, ale domnívám se, že právě počítač ničí mou kreativitu.

Na drátěné konstrukci jsou rozložené trojúhelníky z pěnového papíru. Trojúhelníky jsem si zvolil proto, že jsem chtěl finální vzhled práce zamaskovat. Chtěl jsem vytvořit síť drátů a trojúhelníků a tím vyrobit jakousi šifru rozluštitelnou pouze pomocí světla. Socha tvoří můj zúžený profil hlavy. Světlo vržené pod určitým úhlem tento profil opticky rozšíří a vytvoří realisticky vypadající stín na stěně. Použité světlo pomáhá pozorovateli rozšifrovat celý objekt.

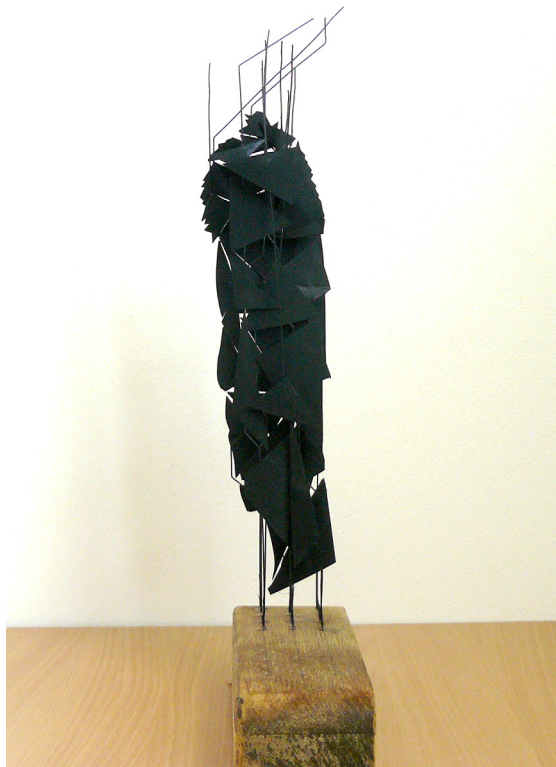

obr. 19. *Stínový autoportrét*, 2013

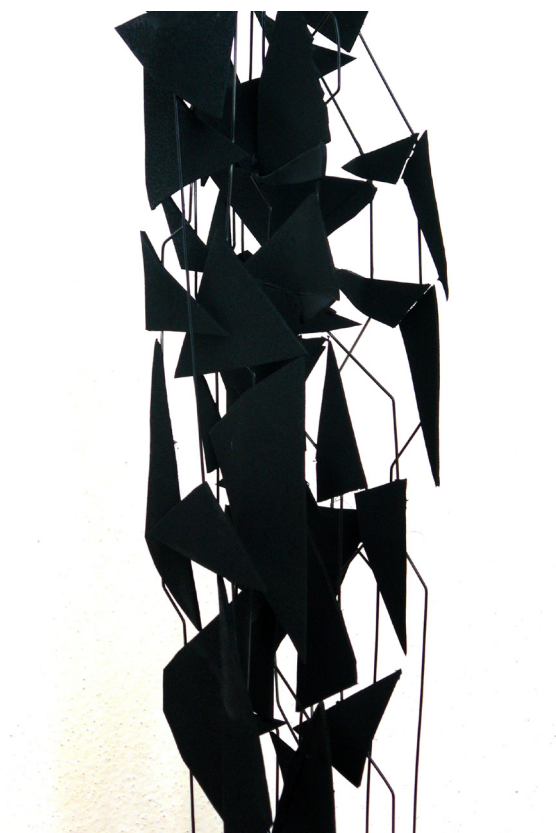

obr. 20. *Stínový autoportrét (stín)*, 2013

obr. 21. *Stínový autoportrét* (objekt), 2013

obr. 22. *Stínový autoportrét* (detail), 2013

obr. 23. *Stínový autoportrét (úhel 45°)*, 2013

VIII. Závěr

Ve své bakalářské práci jsem prozkoumal historii stínového divadla, ze kterého tvorba stínových soch vychází. Zjistil jsem, jakými způsoby probíhají hry, a jak se tvoří loutky pro toto divadlo. Někdy jejich tvorba dosahuje až rituálního charakteru. Důkladně jsem prozkoumal, jakým způsobem tvoří současní umělci, kteří se zabývají stínovými sochami. Nejvíce jsem se inspiroval autorským postupem Larryho Kagana, který pracuje s připraveným vzorem na stěně a sochu postupně vytváří. Zvolil jsem postup podobný, kdy jsem sochu přizpůsoboval připravenému náčrtku mé hlavy, který byl připevněný na zeď. Autoportrét jsem si vybral proto, že jsem se chtěl o své osobě něco naučit. Chtěl jsem reagoval na svůj současný stav, kdy trávím spoustu času na internetu. Při tvorbě sochy jsem pozoroval sebe, jak k práci přistupuji a jak řeším problémy s ní spojené. Postupně jsem zjistil, jaké myšlenky jsou realizovatelné a jaké nikoli. Vytvořil jsem objekt, který nechce ukázat svou pravou tvář, proto je zašifrovaný v trojúhelnících umístěných v prostoru. Autoportrét, který si chce zachovat svou intimitu a soukromí.

IX. Résumé

The topic of this bachelor thesis is the research of the Shadow sculptures.

This thesis deals with the history of the shadow theatre. Shadow theatre is the basic inspiration for most of the artists who are creating shadow sculptures. The work consists of the study of the puppet creation and the ways of the shadow plays. Then the thesis focuses on the international contemporary artists who are creating shadow sculptures. The practical part of the thesis is mostly inspired by Larry Kagan, mainly for his procedures. The statue was modified according to a draft attached to the wall. Similar process uses the Larry Kagan. Theme for the statue is self-portrait; it reacts on my actual situation, when I am spending quite a lot of time using a computer. I believe that computer and internet is killing my creativity. While creating the statue I have watched and studied myself. I have studied the ways I am coping with the work. In time I have discovered which ideas are feasible and which are not. I have created an object, which tries to hide its own face. This object is encrypted in triangles in space. It is the self-portrait, which wants to preserve its own intimacy and privacy.

X. Použité zdroje

Alexander Calder. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2013 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Alexander_Calder

Alexander Calder. ARNASON, H. Harvard. *Encyclopædia Britannica: Encyclopædia Britannica Online Academic Edition* [online]. 2013 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/89245/Alexander-Calder>

ALPEROVICH. Rashad Alakbarov Creates Amazing Shadow Cities From Found Objects. *Inhabitat* [online]. 2012 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: <http://inhabitat.com/rashad-alakbarov-creates-amazing-shadow-cities-from-found-objects/>

Autoportrét. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2013 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Autoportr%C3%A9t>

EERDEKENS, Fred. *Fred Eerdekens* [online]. 2002 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: <http://www.fred-eerdekens.be>

ELLIOTT, Suzie. The Man With Three Shadows. *Games Magazine*. 2012, roč. 36, č. 8. Dostupné z: <http://www.jvmuntean.com/Games%20Magazine%20October%202012%20OPT.pdf>

EWART, Franziska G. *Let the Shadows Speak: Developing Children's Language Through Shadow Puppetry*. London: Trentham Books Ltd, 1998. ISBN 978-1858560991.

FAUST, Lily. Fred Eerdekens. *TheNewYorkArtWorld.com*. 2003. Dostupné z: http://www.spencerbrownstonegallery.com/Artists/Fred_Eerdekens/press/FE_NY-Art-World_Oct03.html

Flamingo (sculpture). *CollectionSearchCentre* [online]. 2013 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: <http://collections.si.edu/search/results.htm?q=flamingo+calder>

Flamingo (sculpture). In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2013 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Flamingo_%28sculpture%29

FÜRST, Maria. *Filozofie*. 1. vyd. Praha : Fortuna, 1994. 171 s. ISBN 80-71681-61-X. Dostupné z www: <http://literatura.kvalitne.cz/jeskyne.htm>.

HIGGINS, Charlotte a Vikram DODD. 50 years of British art lies in ashes. *The Guardian* [online]. 2004 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: <http://www.guardian.co.uk/uk/2004/may/27/thebritartfire.arts1>

History of Wayang Kulit: The Shadow Theatre of Indonesia. *Wayang: The Shadow Theatre of Indonesia* [online]. 2010 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: <http://shadowtheatre-ika.blogspot.com.es/2010/08/history-of-wayang-kulit.html>

HUNDLEY, Jessica. Alexander Calder: The Man of the Mobile. *Kaufmann Mercantile* [online]. 2010 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: <http://kaufmann-mercantile.com/alexander-calder/>

KAGAN, Larry. *Larry Kagan* [online]. 2009 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: <http://larrykagansculpture.com/>

Larry Kagan: Sculptor of Shadows. *Prezi* [online]. 2013 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: <http://prezi.com/5suykcpltkip/larry-kagan-sculptor-of-shadows/>

LYNTON, Norbert. *Umění 19. a 20. století*. Praha : Artia, 1981. 191 s. Umění světa. s. 138-139

MUNTEAN, John V. *John V. Muntean: Magic Angle Sculpture* [online]. 2013 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: <http://www.jvmuntean.com>

Objekt. *Artlist.cz* [online]. 2012 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: <http://www.artlist.cz/?id=118>

PAVLOVSKÝ, Petr. *Základní pojmy divadla: teatrologický slovník*. Praha: Národní divadlo, 2004, 348 p. ISBN 80-727-7194-9.

Rashad Alakbarov. *YARAT: Contemporary Art Space* [online]. 2013 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: <http://www.yarat.az/artists/48-RASHAD-ALAKBAROV/biography/>

Self-portrait. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2013 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Self-portrait#Albrecht_D.C3.BCrer.2C_1471.E2.80.931528.2C_the_first_prolific_self-portraitist

Shadow Play. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2013 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Shadow_play

Shadow Sculpting: Kumi Yamashita. *The Art of Everyday* [online]. 2012 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: <http://www.scoop.it/t/everydaycouture/p/2235396496/shadow-sculpting-kumi-yamashita>

Stínové divadlo I. CRI online: *Čínská encyklopedie* [online]. [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: <http://czech.cri.cn/chinaabc/chapter21/chapter210101.htm>

Tim Noble and Sue Webster. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2013 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Tim_Noble_and_Sue_Webster

Tim Noble and Sue Webster. *MoMA PS1* [online]. 2003 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: <http://momaps1.org/exhibitions/view/60>

The Transience of Earthly Pleasures. *All Visual Art - Vanitas* [online]. 2005 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: <http://www.allvisualarts.org/Exhibitions/VanitasTheTransienceofEarthlyPleasures.aspx>

YAMASHITA, Kumi. *Kumi Yamashita* [online]. 2012 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: <http://http://www.kumiyamashita.com/>

XI. Zdroje obrazové přílohy

- obr. 1. <http://shadowtheatre-ika.blogspot.com.es/2010/08/history-of-wayang-kulit.html>
- obr. 2. <http://shadowtheatre-ika.blogspot.com.es/2010/08/history-of-wayang-kulit.html>
- obr. 3. http://www.timnobleandsuewebster.com/miss_understood_1997.html
- obr. 4. http://www.timnobleandsuewebster.com/dirty_white_trash_1998.html
- obr. 5. http://www.timnobleandsuewebster.com/british_wildlife_2000.html
- obr. 6. <http://larrykagansculpture.com/gallery/>
- obr. 7. <http://larrykagansculpture.com/gallery/>
- obr. 8. <http://larrykagansculpture.com/gallery/>
- obr. 9. <http://www.jvmuntean.com/VCWM.html>
- obr. 10. <http://www.jvmuntean.com/VCWM.html>
- obr. 11. http://www.fred-eerdekens.be/?page_id=19
- obr. 12. http://www.fred-eerdekens.be/?page_id=19
- obr. 13. <http://www.kumiyamashita.com/portfolio/fragments/>
- obr. 14. <http://www.kumiyamashita.com/portfolio/city-view/>
- obr. 15. <http://inhabitat.com/rashad-alakbarov-creates-amazing-shadow-cities-from-found-objects/>
- obr. 16. <http://www.yarat.az/artists/48/works/>
- obr. 17. <http://kaufmann-mercantile.com/alexander-calder/>
- obr. 18. http://upload.wikimedia.org/wikipedia/en/5/5c/Calder_Flamingo.jpg
- obr. 19. Alex Coufal 2013
- obr. 20. Alex Coufal 2013
- obr. 21. Alex Coufal 2013
- obr. 22. Alex Coufal 2013
- obr. 23. Alex Coufal 2013

Anotace

Jméno a příjmení:	Alex Coufal
Katedra:	Katedra Výtvarné Výchovy
Vedoucí práce:	Akad. mal. Mária Danielová
Rok obhajoby:	2013

Název práce:	Stínové sochy
Název v angličtině:	Shadow Sculptures
Anotace práce:	Práce se zabývá fenoménem stínových soch. Pojednává o historii stínového divadla. Dále se práce zaměřuje na inspiraci, tvorbu a materiály současných světových umělců tvořících stínové sochy.
Klíčová slova:	Objekt, Autoportrét, Stín, Stínové sochy, Stínové divadlo,
Anotace v angličtině:	This bachelor thesis is dealing with a phenomenon of shadow sculptures. It is also dealing with the history of the shadow theatre. Then the thesis is focusing on the contemporary artists who are making shadow sculptures.
Klíčová slova v angličtině:	Object, Self-portrait, Shadow, Shadow sculptures, Shadow theatre
Přílohy vázané v práci:	1x CD
Rozsah práce:	36 stran
Jazyk práce:	Český jazyk